

Також варто відмітити невисоку активність участі у перевихованні засуджених жінок осіб та організацій, що не відносяться до виправної системи. На наше переконання, засуджені повинні мати можливість спілкуватись із священнослужителями, представниками благодійних фондів та інших некомерційних організацій з метою духовного розвитку. Зокрема такі особи і представники організацій можуть надавати консультації, гуманітарну допомогу, а також виступати з лекціями стосовно підготовки до звільнення. Важливо залучати також ті організації, які спеціалізуються на допомозі особам, що інфіковані ВІЛ, хворіють СНІДом та мають наркотичну чи алкогольну залежність.

Насправді дуже важливо передбачити всі ті складнощі, з якими зустрінеться жінка, звільнена з місця відбування покарання. Вона може повернутися у світ, де у неї немає ні сім'ї, ні роботи, ні грошей, ні спеціальних вмінь. Чи варто говорити, що в такому випадку ресоціалізація втратить будь-який сенс. Ще більш складна ситуація очі-

кує тих жінок, які виходять на свободу з малолітньою дитиною на руках.

Спеціально для таких випадків варто визначити законодавчо одноразову грошову виплату у розмірі, достатньому для покриття витрат на проживання та харчування на певний строк. Її розмір повинен встановлюватись з врахуванням не тільки прожиткового мінімуму на дорослу особу та дитину, але й середньої ціни зйомного житла в окремому населеному пункті. Можливий інший варіант, наприклад, облаштування спеціального гуртожитку для тимчасового проживання в ньому таких матерів з дітьми.

У будь-якому випадку повноцінна пенітенціарна реформа не відбудеться, якщо не зміниться становище засуджених жінок. Не відбудеться й ресоціалізація, якщо жінка й надалі буде залишатись незахищеною. Виправити засуджену можливо, давши їй надію на краще майбутнє, але, якщо з установ виконання покарання вона вийде на свободу невідготовленою та неадаптованою, весь досвід виправлення й усвідомлення помилок буде марним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Львович В. А. Концептуальні питання реформування кримінально-виконавчої системи України / В. А. Львович // Бюлетень Київського Інституту внутрішніх справ. Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 2002. – № 7. – С. 3–12.
2. Жулева Ю. В. Ресоциализация осужденных несовершеннолетних женского пола, отбывающих наказание в воспитательных колониях. (Правовые и криминологические аспекты) : Дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. В. Жулева. – Рязань, 2000. – 223 с.
3. Жевакіна Н. В. Особливості ресоціалізації засуджених жінок / Н. В. Жевакіна // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 11(2). – С. 138–144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlur_2013_11\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlur_2013_11(2)_23).
4. Ресоциализация осужденных в условиях развития гражданского общества : сборник материалов международной научно-практической конференции (г. Киров, 11–12 декабря 2014 года). – Киров : ФКОУ ДПО Кировский ИПКР ФСИН России, 2014. – 275 с.

УДК 343.85

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ¹

DETERMINANTS OF CRIME IN THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

Клочко А.М.,
к.ю.н., доцент,

завідувач кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний університет

Нежевелю В.В.,

старший викладач кафедри приватного та соціального права
Сумський національний аграрний університет

Статтю присвячено визначенню ключових детермінант злочинів у сфері банківської діяльності України. Проаналізовано статистичні показники вчинення кримінальних правопорушень в означеній сфері. Зроблені висновки, що з'ясування причинного комплексу вчинення злочинів у сфері банківської діяльності сприятиме визначенню пріоритетних напрямків боротьби з цими кримінальними правопорушеннями.

Ключові слова: банківська діяльність, детермінанти, кримінальні правопорушення.

Статья посвящена определению ключевых детерминант преступлений в сфере банковской деятельности Украины. Проанализированы статистические показатели совершения уголовных преступлений в указанной сфере. Сделаны выводы, что определение причинного комплекса совершения преступлений в сфере банковской деятельности будет способствовать выделению приоритетных направлений борьбы с этими уголовными правонарушениями.

Ключевые слова: банковская деятельность, детерминанты, уголовные правонарушения.

The article refers to the problem of the definition of key determinants of the crimes in the sphere of banking in Ukraine. It is noted that the stable functioning of the banking sector of Ukraine is the basis for the progressive development of the economy. Under current conditions, the problem of non-compliance of Ukrainian legislation with the provisions of the main EU Directives regulating the activities of credit institutions is absolutely obvious. The problems of harmonization of Ukrainian legislation with the provisions of the EU Directives, along with the mechanisms for the implementation of banking activities, are also connected with the processes of ensuring its high level of security, what requires its protection from unlawful encroachments. Criminalization of Ukraine's banking sector does not allow to speak about its high level of security. Identifying the key causes of activation of the criminal offences in the banking sector should help to minimize and eliminate these actions. Disadvantages of the functioning of the public relations in the banking sector are reflected in the determinants of this type of criminality. Socio-economic, organizational, managerial, political and legal factors contributing to the commission of crimes in the sphere of banking activity are considered. An attention is paid to the short-term factors, medium-term and long-term factors that provoke crime trends in the sphere of banking in Ukraine. The statistical indicators of the commission of criminal offences in the specified sphere are analyzed. It is concluded that definition of the causal complex of committing crimes in the sphere of banking will contribute to the identification of priority directions for counteracting these criminal offences.

Key words: banking, determinants, criminal offences.

¹ Робота виконана в межах проекту для молодих вчених 2017 р. «Удосконалення законодавства України щодо забезпечення безпеки сфери банківської діяльності в умовах євроінтеграції: економіко-правовий аспект» (№ держ. реєстрації: 0117 U 006531).

Активні процеси євроінтеграції в усіх секторах економіки України, в тому числі у фінансовій та банківській системі, є основою набуття членства Європейського Союзу (далі – ЄС) нашою державою. Стабільне функціонування сфери банківської діяльності України є основою прогресивного розвитку економіки. В цьому контексті виникають проблеми, пов'язані з адаптацією вітчизняної банківської системи до вимог і стандартів ЄС. Зокрема, вбачається проблема у невідповідності законодавства України положенням основних директив ЄС, які регулюють діяльність кредитних установ. Відповідність українського законодавства директивам ЄС, які регулюють діяльність банківських установ, оцінювалася численними міжнародними установами (UEPLAC, Світовий банк, ЄБРР тощо). Згідно з даними міжнародних організацій відносно змісту більшості директив ЄС гармонізація українського законодавства триває, українське законодавство частково відповідає змісту директив ЄС або не відповідає взагалі. Проблеми гармонізації національного законодавства положенням директив ЄС поряд із механізмами здійснення банківської діяльності пов'язані також із процесами забезпечення її безпеки на високому рівні, що потребує її убезпечення від протиправних посягань. Відповідно до аналітичної записки відділу зовнішньоекономічної політики Національного інституту стратегічних досліджень «Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи ЄС» наслідки євроінтеграції банківської системи повинні відповідати стратегічному пріоритету фінансової політики України – забезпеченню стабільності банківської системи. Це передбачає з'ясування результатів запровадження в Україні норм і правил діяльності банків ЄС, які функціонують із урахуванням правил Базельського комітету з питань банківського нагляду. Основним напрямком інтеграції банківської системи України до ЄС повинно стати забезпечення стабільності та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи на міжнародних ринках банківських послуг. Практична реалізація цього завдання передбачає активне впровадження в банківську практику нових технологій надання фінансових послуг із урахуванням передового вітчизняного та закордонного досвіду; стимулювання припливу депозитів, зниження ризиків раптового відпливу депозитів у разі розгортання панічних настроїв; посилення корпоративної відповідальності банківських установ, зокрема щодо захисту прав споживачів фінансових послуг та недопущення недобросовісної конкуренції [1]. Кризові явища та процеси в економіці, політиці та державному управлінні негативно позначаються на соціальній сфері. Ринкові відносини у сфері суспільного виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ обтяжені гострими протиріччями, що породжують криміногенні деформації елементів суспільної свідомості [2, с. 76].

Криміналізація сфери банківської діяльності України є очевидною, про що свідчать вибіркові статистичні дані. Відповідно до інформації про результати діяльності органів прокуратури м. Києва для розміщення у ЗМІ прокуратурою м. Києва в межах повноважень, визначених Конституцією України та Законом України «Про прокуратуру», впродовж першого півріччя 2016 р. вживались організаційно-практичні заходи щодо забезпечення ефективності прокурорсько-слідчої діяльності, реального усунення порушень законів, захисту інтересів громадян та держави, притягнення винних осіб до відповідальності, забезпечення відшкодування спричиненої шкоди. За результатами досудового розслідування направлено понад 70 обвинувальних актів про злочини у банківській сфері, згідно з якими загальна сума збитків складає 53,5 млн. грн. Завершено слідство у кримінальному провадженні відносно 16 службових осіб Київського регіонального відділення ПАТ «КБ «Хрещатик» за фактом заволодіння коштами 54 вкладників на загальну суму 81 млн. грн. [3].

Аналізуючи умови функціонування банківських установ України, фахівці банківської безпеки зауважують, що характерними є загрози, які мають суттєвий вплив на результати банківської діяльності. Безпека сфери банківської діяльності України – це її захищеність від зовнішніх та внутрішніх загроз або такий її стан, який дозволяє формувати й використовувати фінансові та інші види ресурсів для забезпечення її стабільного розвитку. Поділяючи загрози за джерелами їх походження на зовнішні та внутрішні, фахівці дотримуються думки, що останні є найнебезпечнішими, оскільки вони постійно присутні в діяльності банківських установ. У свою чергу, внутрішні загрози обумовлюються непрофесійною діяльністю працівників банків і їх недобросовісною, конфліктною та злочинною поведінкою. Як демонструє практика банківської діяльності, серед факторів недобросовісної та протиправної поведінки працівників банків значне місце займають фальсифікація документів, касових і бухгалтерських книг, договорів, підроблення банківських документів, різні види крадіжок банківських коштів, модифікація електронної інформації у системі електронних платежів тощо [4, с. 43].

Поряд із вищезазначеними загрозами особливої уваги потребують проблеми, що виникли у зв'язку з процедурами виведення неплатоспроможних банків із ринку. Відповідно до п. 2.1 глави 2 розділу I Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку [5] ліквідація банку – процедура припинення банку як юридичної особи відповідно до законодавства. З метою скорочення витрат неплатоспроможних банків на утримання відділень протягом 2016 р. уповноваженими особами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) було закрито 1 231 відділення. Загалом за весь період тимчасової адміністрації та ліквідації в неплатоспроможних банках (85 банків) станом на 01.01.2017 р. було закрито 4 357 відділень [6, с. 46]. Однією з функцій Фонду, що здійснюється на виконання його основного завдання, яким є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків із ринку, є застосування до банків та їх керівників відповідно фінансових санкцій та накладення адміністративних штрафів. Протягом 2016 р. уповноваженими працівниками Фонду було складено 113 протоколів про вчинення адміністративного правопорушення. Під час здійснення процедури виведення банків із ринку Фонд вживав комплекс заходів, спрямованих на попередження, виявлення та припинення протиправних дій, що мали ознаки злочинів у неплатоспроможних банківських установах. За результатами проведеної роботи в 2016 р. Департаментом розслідування протиправних діянь Фонду та уповноваженими особами Фонду до правоохоронних органів спрямовано 1113 звернень про вчинення кримінальних правопорушень, за результатами розгляду яких порушено 492 кримінальні провадження, за 9 з яких спрямовано обвинувальні акти до суду. За результатами розгляду заяв, матеріалів перевірок, висновків та спільної співпраці Фонду з органами досудового розслідування у 2016 р. було повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень 15 особам (ПАТ «Банк Михайлівський» – 3 особи, ПАТ «КБ «Стандарт» – 1 особа, ПАТ «Банк «Київська Русь» – 1 особа, АБ «Порто-Франко» – 1 особа, ПАТ «Інтеграл-банк» – 1 особа, ПАТ «Національний Кредит» – 2 особи, ПАТ «БГ Банк» – 1 особа, ПАТ «Імекс-банк» – 1 особа, ПАТ «Дельта Банк» – 3 особи, ПАТ «Фінанси та кредит» – 1 особа). За результатами досудового розслідування кримінального провадження за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191, ст. 218-1, ч. 1 ст. 382, ч. 3 ст. 209 Кримінального кодексу України (далі – КК України), повідомлено про підозру колишньому Голові правління ПАТ «Банк Михайлівський» за ч. 5 ст. 191, ст. 218-1 КК України та повідомлено про підозру заступнику Голови правління ПАТ «Банк Ми-

хайлівський» за ч. 5 ст. 191, ст. 218-1 КК України. Також у 2016 р. у рамках розслідування кримінальних проваджень з метою забезпечення відшкодування шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, Фондом заявлено 103 цивільні позови [6].

Особливості вчинення кримінальних правопорушень у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності вивчали Андрущак Є.М., Аркуша Л.І., Баришева К.О., Болдари Г.Є., Бутирська А.І., Володін А.В., Глушков В.О., Голосніченко Д.І., Гуторова Н.О., Джужа О.М., Джунь В.В., Дудоров О.О., Карчевський М.В., Кришевич О.В., Кузнецова Н.Ф., Кудрявцев А.Г., Ларічев В.Д., Лопашенко Н.О., Мовчан Р.О., Мойсик В.Р., Панов М.М., Панов М.І., Попович В.М., Ревський Д.В., Рошина І.О., Сатуєв Р.С., Тацій В.Я., Тимербулатов А.Х., Улибіна В.О., Фролова О.Г., Хакулов М.Х., Чернявський С.С., Шраєр Д.А., Якобі С., Яні П.С., Яськова Н.Ю. та інші провідні вчені. Українські науковці О.І. Барановський, І.В. Козюк, В.В. Корнєєв, І.О. Лютий, В.І. Міщенко, В.Є. Новицький, В.Я. Пишик, О.І. Рогач, В.С. Стельмах приділяли увагу інтеграційним процесам, які відбуваються у сфері банківської діяльності України. Проте в працях вітчизняних та зарубіжних фахівців відсутній комплексний підхід до висвітлення ризиків, які виникають у процесі адаптації банківської системи України до міжнародних стандартів. Недостатньо уваги в дослідженнях вчених приділяється також питанням причинного комплексу вчинення злочинів у сфері банківської діяльності.

Визначення ключових причин активізації злочинних проявів у сфері банківської діяльності повинно сприяти їх мінімізації та ліквідації. Недоліки функціонування суспільних відносин у сфері банківської діяльності відображаються у детермінантах цього виду злочинності. Детермінантами злочину є суспільно небезпечні психологічні особливості особи, які обумовлюють її протиправну поведінку. Детермінантами злочинності також є сукупність криміногенно значущих чинників, із якими взаємопов'язана злочинність. Детермінація злочинності як вид суспільної детермінації віддзеркалює взаємозалежність та загальний зв'язок певних явищ, предметів та процесів. Система криміногенної детермінації містить причини та умови злочинності. В кримінологічній науці виділяють детермінанти злочинності у цілому або окремих її видів та детермінанти окремого злочину. Це свідчить про відображення детермінаційного процесу на двох рівнях: соціальному та індивідуальному.

У цілому детермінація злочинності – це процес визначення причин і умов, які впливають на виникнення та поширення злочинності. Поряд із терміном «детермінанти» у кримінологічній літературі використовують також такі поняття, як «фактори», «причини та умови», «обставини», «чинники», «причинний комплекс» тощо [7, с. 32–34].

Причини злочинності – це чинники, що генерують її прояви (зокрема, негативні елементи свідомості особи, інші суб'єктивно-особистісні фактори). Умови злочинності – це обставини, які формують сприятливі можливості для виникнення причин злочинності. В сучасних умовах найбільш поширеними суспільними сферами, які детермінують формування кримінальної мотивації особи при вчиненні кримінальних правопорушень, є політична та економічна сфери, сфера банківської діяльності, організаційно-управлінська, правова та сімейно-побутова суспільні сфери. В цій статті ми розглядаємо сферу банківської діяльності як таку, що є осередком значних фінансових коштів, детермінує формування кримінальної мотивації осіб (зокрема, кредиторів, а також клієнтів банківських установ), особливо в умовах нестабільності та економічної кризи в Україні.

Забезпечення прискореного економічного зростання та кардинальної зміни структури економіки, зміцнення банківської системи України можливе за рахунок її безпечно-

го функціонування, підкріпленого високим рівнем нормативно-правового регулювання діяльності банківської сфери [8]. Виявлення та усунення причин та умов злочинів у сфері банківської діяльності допоможе своєчасно передбачити їх вчинення та запобігти посяганням на зазначені об'єкти кримінально-правової охорони. В кримінологічній науці прийнятні певні класифікації детермінант злочинності. Наприклад, детермінанти злочинності класифікують за рівнем впливу на злочинність (детермінанти загального порядку, видові (групові) детермінанти, індивідуальні детермінанти); за природою виникнення (об'єктивні та суб'єктивні детермінанти); за змістом (економічні, політичні, соціальні (соціально-психологічні), правові, організаційно-управлінські).

На думку В.Т. Білоуса, обставини, які сприяють вчиненню злочинів в одній із складових кредитно-фінансової сфери – банківській системі – можливо поділити на соціально-економічні, організаційно-управлінські та нормативно-правові, при цьому вчений називає їх факторами [9].

До соціально-економічних детермінант злочинності у сфері банківської діяльності необхідно віднести такі: соціально-економічна криза в державі (фінансова криза); повільна адаптація банківської системи до ринкових умов у світлі реформування та адаптації стандартів її функціонування до вимог ЄС; неплатоспроможність суб'єктів господарювання та громадян, які не здатні повертати кредитні ресурси банківських установ; девальвація національної грошової одиниці; низький рівень трудової дисципліни та відповідальності працівників банківських установ, керівників, службових осіб банків та пов'язаних із банком осіб; високий рівень латентної злочинності у сфері банківської діяльності; розбалансованість сфери банківської діяльності та відсутність механізмів належної взаємодії банківських установ із відповідними контролюючими та правоохоронними органами.

У загальному комплексі детермінант злочинності у сфері банківської діяльності особливе значення мають причини та умови організаційно-управлінського характеру. Організаційно-управлінські детермінанти пов'язані з дефектами функціонування інститутів влади й державного управління, економічними й суспільними процесами. Існування цих детермінант пов'язане з суттєвими недоліками, прорахунками в організації та здійсненні управлінської діяльності та їх негативними наслідками. Причини криміналізації сфери банківської діяльності пов'язані з діяльністю різних суб'єктів та їх функціями. Такі причини злочинності у сфері банківської діяльності містять недоліки, пов'язані з установленою структурою, добором та підготовкою кадрів, організацією та забезпеченням діяльності, виконанням основних та додаткових функцій. Детермінантами злочинності організаційно-управлінського характеру є недоліки діяльності підрозділів та окремих співробітників правоохоронних органів щодо безпосередньої протидії злочинності у сфері банківської діяльності (неякісне та непрофесійне оперативне обслуговування об'єктів; несвоєчасне та неефективне реагування на інформацію про злочинне порушення законодавства у сфері банківської діяльності тощо). Відсутній відпрацьований механізм взаємодії правоохоронних структур із контролюючими органами та банківськими установами. Проблемним є питання взаємодії між органами Національної поліції, Державної фіскальної служби (далі – ДФС) та Національного банку України (далі – НБУ), наслідком чого є недосконалість організаційно-управлінського забезпечення протидії злочинності у сфері банківської діяльності. Недоліки взаємодії між органами Національної поліції, ДФС та НБУ щодо протидії кримінальним правопорушенням у сфері банківської діяльності пояснюються також відкритим ігноруванням вимог чинних нормативно-правових актів.

Ще одним видом детермінант злочинності у сфері банківської діяльності є причини та умови нормативно-правового характеру. Правові детермінанти пов'язані з недоліками правової системи держави. До цих недоліків необхідно віднести: недосконалість нормативних актів, які регулюють діяльність банківських установ, а також діяльність правоохоронних та контролюючих органів, пов'язану з проведенням перевірок, документуванням злочинної діяльності та провадженням у справах про кримінальні правопорушення за ознаками діянь, що мають об'єктом злочину суспільні відносини у сфері банківської діяльності. Функціонування та діяльність банківських установ регулюється законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, серед яких необхідно звернути увагу на: закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», накази Міністерства фінансів України, постанови Правління НБУ тощо. Діяльність контролюючих та правоохоронних органів ДФС, Національної поліції, Служби безпеки України (далі – СБУ), прокуратури в контексті протидії кримінальним правопорушенням у сфері банківської діяльності регулюється законами України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію» та іншими нормативно-правовими актами. Однак у питаннях забезпечення безпеки сфери банківської діяльності країни вищезазначені законодавчі акти містять прорахунки, пов'язані з неузгодженістю окремих їх положень між собою, термінологічною неоднозначністю визначень, а також відсутністю законодавчо закріплених нормативів відносно явищ та процесів, які детермінують злочинні прояви у сфері банківської діяльності.

КК України з 1991 року був доповнений кримінально-правовими нормами, що встановлювали відповідальність за злочини у сфері банківської діяльності країни. Це: шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222), незаконні дії з документами на переказ (ст. 200), порушення порядку заняття банківською діяльністю (ч. 2 ст. 202), легалізація (відмивання) грошових коштів, одержаних незаконним шляхом (ст. 209) тощо. У 2011р. відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI з КК України було виключено 16 кримінально-правових норм, а саме: ст.ст. 202, 203, 207, 208, 214, 215, 217, 218, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 234 і 235. Проте про передчасність декриміналізації злочинів у сфері господарської діяльності, серед яких містилися й кримінально-правові норми, що передбачали відповідальність за суспільно небезпечні діяння у сфері банківської діяльності, вже висловлювалися провідні вчені України. При цьому за останні роки були криміналізовані та включені до структури КК України такі суспільно небезпечні діяння: «Доведення банку до неплатоспроможності» (ст. 218-1 КК України) та «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або формування звітності» (ст. 220-1 КК України). При розгляді кримінальних проваджень, пов'язаних із вчиненням злочинів у сфері банківської діяльності, виникають труднощі та помилки в кваліфікації, зокрема при визначенні об'єктивної та суб'єктивної сторони діяння, його суб'єкта, що нерідко призводить до виправдання підсудних [10, с. 69]. Ця проблема свідчить про недосконалість кримінального законодавства України, а також практики його застосування. Створення самостійного інституту кримінально-правової охорони сфери банківської діяльності України у формі розділу Особливої частини КК України дозволить більш точно відобразити особливості видового об'єкта суспільно небезпечних діянь цієї групи, сприяти з'ясуванню їх специфіки та ступе-

ня суспільної небезпеки, правильній кваліфікації та індивідуалізації покарання [11, с. 138].

Поряд із розглянутими причинами вчинення кримінальних правопорушень у сфері банківської діяльності необхідно також звернути увагу на *політичні детермінанти*, пов'язані з недоліками функціонування політичної підсистеми суспільства. Політична система охоплює сукупність засобів та форм взаємодії політичних інститутів різних рівнів. Нехтування суспільними інтересами та вимогами під час прийняття політичних рішень призводить до створення криміногенних детермінант.

Аналізуючи явище детермінант злочинності у сфері банківської діяльності України, необхідно також приділити увагу як короткостроковим (поточним) чинникам, так і середньостроковим та довгостроковим чинникам, що визначають тенденції розвитку злочинності у сфері банківської діяльності. *Короткострокові чинники* діють, як правило, протягом перехідних процесів у суспільстві, які тривають від кількох місяців до кількох років. Так, це фактори, що виникли та тривають в Україні, пов'язані з реформуванням та «очищенням» банківської системи від банків, що є неплатоспроможними та здійснюють відмивання коштів. З 2014 року на цей процес наклалися негативні фактори глобальної фінансової кризи, зокрема в Україні. Середньострокові чинники діють протягом певного етапу трансформації суспільства. За цей період відбуваються суттєві зміни у функціонуванні економіки. Зокрема, функціонування сфери банківської діяльності України в умовах її незалежності з 1991 року зумовило її інтенсивний розвиток. Проте наявність значної кількості банківських відділень на початку 2000-х років (зокрема, невеликих відділень у сільській місцевості або на віддалених територіях у приміщеннях, що не відповідають необхідним вимогам безпеки та без забезпечення їх належної охорони) зумовила поширення злочинів у сфері банківської діяльності, пов'язаних із посяганням на власність (грабіж, розбій тощо). Однак реформування банківської системи України за останні роки також мало наслідком криміналізацію суспільних відносин у сфері банківської діяльності, що пов'язане з доведенням банків до неплатоспроможності та різними видами зловживань як зі сторони кредиторів, так і позичальників.

Середньострокові чинники містяться у високому рівні корупції в сфері банківської діяльності, зокрема корумпованості керівників банківських установ; в тінізації економіки, що сприяє легалізації (відмиванню) коштів, і, таким чином, криміналізації сфери банківської діяльності; у надмірному адміністративному втручанні у діяльність банківських установ, штучному доведенні банків до неплатоспроможності окремими зацікавленими особами; у непослідовній та занадто прискореній політиці держави, спрямованій на націоналізацію окремих банківських установ, що спричинює панічні настрої серед клієнтів банків та дезорганізовує їх роботу. Одним із чинників злочинності у сфері банківської діяльності також є безробіття (зокрема, утворене за рахунок скорочення робочих місць виведених із ринку банків).

Довгострокові чинники існування банківської злочинності містяться у соціально-економічних суперечностях розвитку суспільства, проблемах інтеграції банківської системи країни до ЄС, недостатній правовій та інформаційній забезпеченості банківської діяльності тощо. Прогалини у законодавстві та відсутність кваліфікованих кадрів відкрили шлях для відмивання «брудних» коштів у процесі реформування сфери банківської діяльності України. Значного поширення набули факти заниження оціночної вартості об'єктів застави, маніпулювань та зловживань керівників банківських установ за рахунок колювання курсу національної грошової одиниці. Як наслідок, значна частка грошових коштів привласнюється зацікавленими

особами, діяльність яких не врегульована на законодавчому рівні.

Детермінанти злочинності (причини, умови, кореляти) взаємопов'язані та взаємозалежні один від одного, інтегровані в утворення більш складного рівня організації (детермінуючі комплекси та системи). Нижчі рівні дії детермінант злочинної поведінки виявляють себе на рівні колективної діяльності окремих соціальних груп, а також на рівні суспільства в цілому.

Нами були розглянуті не всі детермінанти злочинності у сфері банківської діяльності, проте й ті, що були висвітлені, дозволяють окреслити пріоритетні напрямки боротьби з ними. Злочини у сфері банківської діяльності спричиняють значні збитки банківським установам, підтримуючи таким чином стабільність функціонування всієї банківської системи. Напрямки реформування банківського сектору України в умовах євроінтеграції повинні передбачати: адаптацію нормативно-правової бази України з питань діяльності банків до вимог законодавства ЄС та Базельського комітету з питань банківського нагляду. Проблема правової неузгодженості та визначення шляхів її вирішення висвітлюється в більшості банківських директив. З огляду на перспективи України стати спочатку асоційованим, а потім і повноцінним членом ЄС перед органами банківського нагляду постає необхідність вирішення завдань, пов'язаних із європейською інтеграцією, зокрема приведення українського банківського законодавства у відповідність основоположним принципам банківського законодавства ЄС. На жаль, в Україні на сьогодні не відпрацьований механізм поступової адаптації національ-

ного банківського законодавства до вимог директив ЄС. Внесення змін і прийняття нових директив в ЄС повинно спонукати до нормотворчого процесу суб'єктів законодавчої ініціативи в Україні. Проте відсутність механізму взаємодії положень національного та міжнародного законодавства, а також ефективного надання взаємної правової допомоги, зокрема у кримінальних справах розглядуваної категорії кримінальних правопорушень, очевидно, не сприяє зміцненню рівня безпеки сфери банківської діяльності країни.

Ефективна інтеграція банківської системи України до банківської системи ЄС повинна відповідати стратегічному пріоритету фінансової політики України – забезпеченню стабільності банківської системи. Кримінально-правові заборони, спрямовані на забезпечення безпеки сфери банківської діяльності, дозволять на державному рівні: знизити рівень криміналізації банківського сектору, укріпити кримінологічну безпеку банківських установ, сформувати ресурсну базу банків за рахунок коштів населення на більш високому рівні, ефективно виконувати банками їх прями функції щодо надання різних видів банківських послуг (які коливаються на теперішній час у межах 500 видів), ефективно впроваджувати новітні банківські технології, забезпечувати інформаційну безпеку на високому рівні. В контексті міжнародних відносин України ефективний захист сфери банківської діяльності сприятиме продуктивній інтеграції банківської системи України в економічний простір ЄС, створить позитивний імідж нашої держави у світі як ключового регулятора суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції: Інформаційно-аналітичні матеріали. Вип. 8 / В.І. Міщенко, А.В. Шаповалов, В.В. Крилова та ін. – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2007. – 266 с.
2. Голіна В.В. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : [навчальний посібник] / Голіна В.В., Головкін Б.М. – Х. : Право, 2014. – 513 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libnet.com/content/9607_Klasifikaciya_determinantiv_zlochinnosti_ta_ih_zagalna_harakteristika_v_Ukraini.html.
3. Інформація про результати діяльності органів прокуратури міста Києва (відповідно до ст. 6 Закону України «Про прокуратуру») для розміщення у ЗМІ.
4. Зубок М.І. Захист фінансових ресурсів банку від внутрішніх загроз / М.І. Зубок, Ю.В. Корнієнко // Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2011. – № 2. – С. 40–46.
5. Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку. Затв. Рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 05.07.2012 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: .
6. Річний звіт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fg.gov.ua/imaget/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_2016_.pdf.
7. Бандурка А.М. Преступность в Украине: причины и противодействие : [монографія] / А.М. Бандурка, Л.М. Давиденко. – Х. : Гос. спец. изд-во «Основа», 2003. – 368 с.
8. Реформа заради реформи: 10 тез про роботу банківської системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1414886-reforma-zaradi-reformi-10-tez-pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini>.
9. Білоус В.Т. Цілеспрямоване оновлення державних органів, що здійснюють координацію боротьби з організованою злочинністю і корупцією – об'єктивна необхідність / Білоус В.Т. // Науковий вісник Академії ДПС України. – Ірпінь, 2001. – № 1(11). – С. 137.
10. Ключко А.М. Злочини у сфері банківської діяльності / Ключко А.М. // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1(10). – С. 68–71.
11. Ключко А.М. Шляхи вдосконалення кримінального законодавства України щодо відповідальності за злочини у сфері банківської діяльності / Ключко А.М. // Юридичний науковий електронний журнал. – 2017. – № 3. – С. 136–140.